

JAPON EKONOMİSİ ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Doç. Dr. Ahmet DEMİR

GİRİŞ

Japonya uzak doğuda dört tanesi büyükçe olmak üzere 3000 kadar adadan meydana gelmiş bir deniz devletidir. Ülkenin toplam alanı 369.778 km² dir ve halen nüfusu 100 milyon civarında olup km² başına 265 kişi düşmektedir.

Doğal şartlar bakımından Japonyanın oldukça avantajlı bir durumda olduğunu kabul etmek lâzımdır. Gerçekte muson ikliminin ülkeyi büyük ölçüde etkisi altında bulundurması sonucu tarımsal üretim için çok elverişli şartlar mevcuttur. Bu bakımdan özellikle pirinç ve çay ziraati son derece gelişmiştir. Ayrıca bol yağışlar sebebi ile ülke toplam alanının % 70 ine erişen bir orman servetine sahiptir. Yine yağışların bol olması ve akursuların büyük düşümler göstermesi sonucu çok zengin bir hidrolik güç potansiyeli mevcuttur. Nihayet, dört yanının denizlerle çevrilmiş ve pek çok «korunmuş tabii limanlara» sahip olması Japonyanın sahip olduğu diğer bir avantajdır.

Bununla beraber Japon adalarının topoğrafik bakımdan çokengebeli bir durum göstermesi ülkede ulaşım sistemlerinin gelişmesini engellediği gibi aynı zamanda tarım yapılabilecek arazinin de miktar olarak nisbetin sınırlı kalmasına sebep olmaktadır. Gerçekte ülke alanının beşte dördü dağlık ve tepeliktir. (1)

Toprakaltı servetleri bakımından ise, Japonya vasat derecede zenginlik gösteren bir memlekettir.

Japonya, takriben bir asır öncesine kadar dünyaya kapalı kalmış bir ülke idi. Bu ülkenin diğer ülkelere kapılarını açması 1854 yılında A. B. D. ile yapmış olduğu bir anlaşma ile başlamıştır. (2)

(1) L. M. Alexander, *World Political Patterns*, II.Basım. Chicago, 1964, s. 584 - 549.

(2) *Statistical Handbook of Japan*, 1967, Tokyo, 1967 S. 5.

Bu anlaşmayı daha sonra diğer ülkelerle yapılan anlaşmalar takip etmiştir. Bu şekilde takriben 300 yıl devam eden dış dünyaya kapanma politikası terk edilmiş oluyordu ve aynı zamanda dahilinde pek çok ıslâhat hamlelerine de başlanılıyordu.

Gerçekte günümüzde dünyanın sayılı güçlü ülkelerinden birisi durumunda olan Japonya'nın hızlı bir şekilde toparlanma ve gelişmesinde bu ıslâhat hareketlerinin en büyük faktör olduğunu kabul etmek lâzımdır. Dış dünya ile ilişkilerin kurulmuş olması sonucu batı aleminin kültürel ve teknik seviyesine erişebilmek için özellikle 1867 yılında derebeyliklerin ortadan kaldırılması ve imparatorun kesin hakimiyetinin tesisi şeklinde başlayan sosyal ıslâhatın ülkenin gelişmesinde yeni bir devir açtığı kabul edilmekte ve bundan sonraki devreye «Meji» devri denilmektedir. Meji ıslâhatı verimini vermekte çok gecikmedi. Batının asırlar boyunca elde ettiği tecrübeler, teknik buluş ve ilerlemeler Japonlar tarafından benimsendi ve uygulanmaya geçildi. Neticede 40-50 yıllık bir çabadan sonra Japonya geçen asrın sonunda geleneksel tarım ekonomisinin yanı sıra kuvvetli bir sanayi ülkesi durumuna geçti.

Ülkenin kuvvetli ekonomisinin yarattığı imkânlarla kuvvetli bir askeri güç de tesis eden Japonya, 1894-95 te Çin'le olan savaşı ve 1904-05 te Rusya ile yaptığı savaşı zaferle sonuçlandırabildi.

I. Dünya Savaşından sonra bu ülke artık dünyanın en büyük siyasi ve ekonomik güçlerinden birisi olarak kabul edilmeye başlandı. Fakat daha sonra II. Dünya Savaşından yenik bir durumda çıkan Japonya tarihinde ilk defa işgale uğradığı gibi başlıcası Asya kıtasında olan büyük sömürgelerini de kaybetti. Hatta kendi öz topraklarından da bir miktarı yine terketmek zorunda kaldı. (3)

Günümüzde, dünya demokratik ülkeleri arasında bulunan Japonya, hızlı bir ekonomik gelişmeyi devam ettirip halkının hayat seviyesini yükseltmeye çalışırken onunla ilgili olarak milletlerarası ticarete de gittikçe artan bir rol oynamaktadır.

1 — NÜFUS :

Japonya'nın nüfusu son bir asırda hızlı bir artış döstermiştir. 1868 yılında takriben 33 milyon civarında olan nüfus 1930 yılında 65 milyon erişmiş 1940 da ise 73 milyonu bulmuştu. Günümüzde

(3) En önemli kaybı Rusya tarafından ilhak edilen Kuril adalarıdır. (3.944 mil kare ve 17.550 bin nüfus) : L. M. Alexander, a.g.e. S. 348

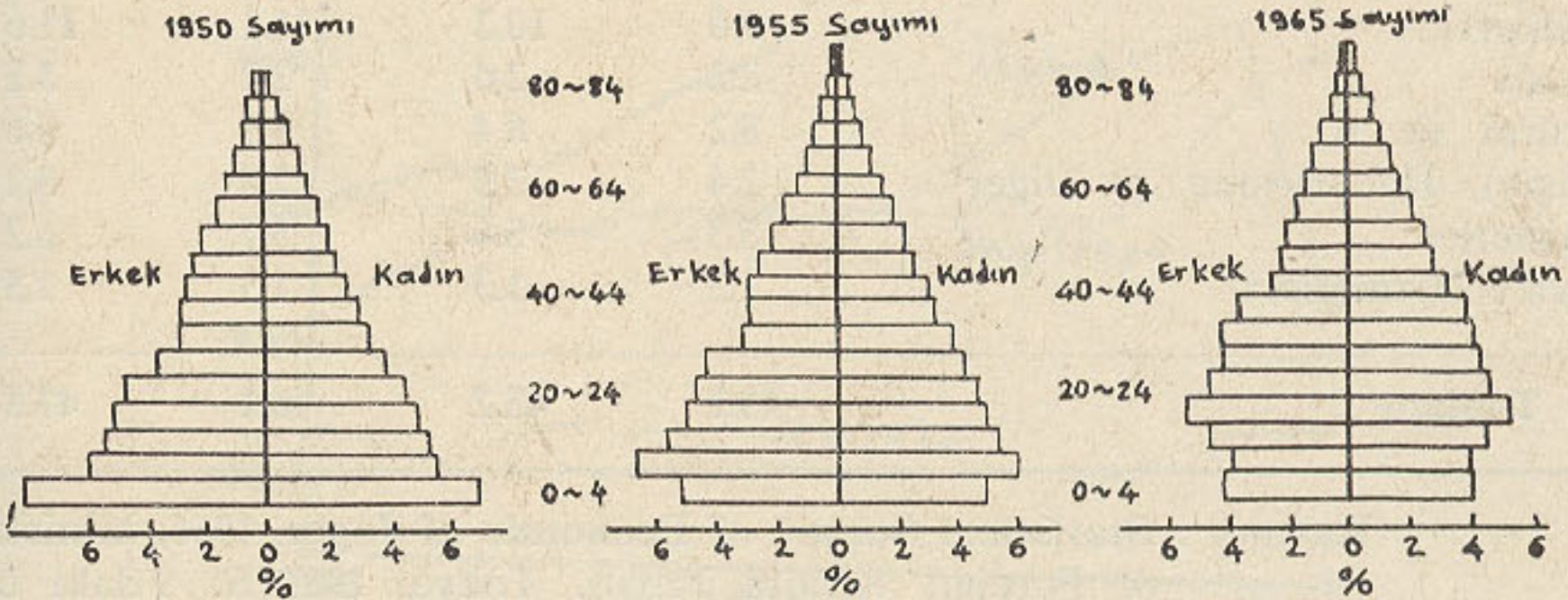
ise 100 milyona eriştiği hesaplanmaktadır. Bu hali ile dünyanın en fazla nüfusa sahip ülkeleri arasında yedinci gelmektedir.

Ülkenin sahip olduğu bu nüfus çok sınırlı olan tarım arazisi üzerine büyük bir baskı doğurmakta olup geçen asrın sonunda başlayan ve II. Dünya Savaşı ile son bulan Japon yayılmasında bu nüfus baskısının başlıca faktör olduğu bilinmektedir. (4) Nüfus yoğunluğu bakımından, dünya ülkeleri arasında Japonya beşinci sırayı almaktadır.

Nüfus - kaynaklar ilişkisinde memleketin bu güç durumunu çok iyi kavrayan Japonya problemin çözülmesi için başlıca iki hususa dikkat etmektedir. Bunlardan birincisi ülkenin sanayileşmesi ve bu yolla gerek gıda gerekse hammadde ihtiyacının sağlanması. Bu tedbir olumlu sonuçlar vermiş olup halen Japonya ihtiyaçlarının en büyük kısmını sanayi maddeleri satarak dış dünyadan ithal edebilmektedir. İkinci husus ise nüfus plânlamasıdır. Yapılan açıklamalara göre bugün dünyada nüfus plânlaması yolu ile nüfus artışını kontrol altına alarak yavaşlatabilen en başarılı ülke Japonyadır. Gerçekte bu ülkede nüfus artışı II. Dünya Savaşından sonra % 2.0 civarında olmasına rağmen tedbirler sonucu bugün % 1'e düşmüştür. Bu haliyle ülke nüfusu yılda 1 milyon kadar artmaktadır. Bu durumu aşağıdaki şekilden görmek mümkündür.

ŞEKİL : 1

Çeşitli Yıllarda Japonya'nın Nüfus Pramitleri

(Kaynak : **Statistical Survey of Economy of Japan 1966**. Tokyo 1967 5. 4)

(4) Bu yayılda güdülen bir gayenin de Japon sanayiine hammadde kaynakları sağlamak olduğunu unutmamak lâzımdır.

Diğer taraftan ülkenin sanayileşmiş bir karakter göstermesi ve onunla ilgili olarak ulaşım ve ticarî faaliyetlerle diğer hizmet endüstrilerinin gelişmiş olması sonucu Japonya da hızlı bir şehirleşme olayı göze çarpmaktadır.

Bu konuda verilen rakamlara göre 1900 yıllarında toplam nüfusun üçte ikisi kırsal yerlerde yaşarken bugün durum değişmiş olup toplam nüfusun % 68 i şehirlerde yaşamaktadır. (5) Şehirleşme oranının artmakta devam edeceği anlaşılmaktadır. 1965 için yapılan hesaplara göre ülkede nüfusu 100.000 in üzerinde bulunan şehirlerin adedi 130 civarında idi. Bunlardan Tokyo'nun nüfusu, banliyöleriyle birlikte 9 milyona yaklaşıyordu ve onu milyonluk şehirler olarak sırası ile Osaka (3.2. m.) Nagoya (1.9 m.), Yokohama (1,8 m.) Kioto (1.4 m.), Kobe (1.2 m.) ve Kitakyushu (1.0 m.) takip ediyordu.

İktisadî bakımdan ise nüfusun genel görünümünü Tablo I den anlamak mümkündür :

TABLO : 1

İşgücünün Faaliyet Dallarına Göre Ayrılışı (Milyon)

Faaliyet Dalı	Y ı l l a r			
	1959	1961	1963	1965
Tarım ve Ormancılık	14.1	13.5	12.4	11.5
Balıkçılık	0.6	0.6	0.6	0.6
Madencilik	0.6	0.5	0.4	0.4
Endüstri	9.0	10.2	11.1	11.6
İnşaat	2.2	2.6	2.7	3.1
Ticaret ve. b.	8.2	8.4	8.9	9.6
Ulaşım, Haberleşme ve Diğer	2.4	2.5	2.8	3.1
Hizmetler	5.3	5.6	5.7	6.2
Devlet Hizmetleri	1.3	1.3	1.5	1.5
Toplam	43.7	45.2	46.1	47.5

Kaynak : **Statistical Survey of Economic of Japan 1966**, Ministry of Foreign Affairs Japan, Tokyo, 1967 S. 9 daki bir tablodan kısaltılarak yararlanılmıştır.

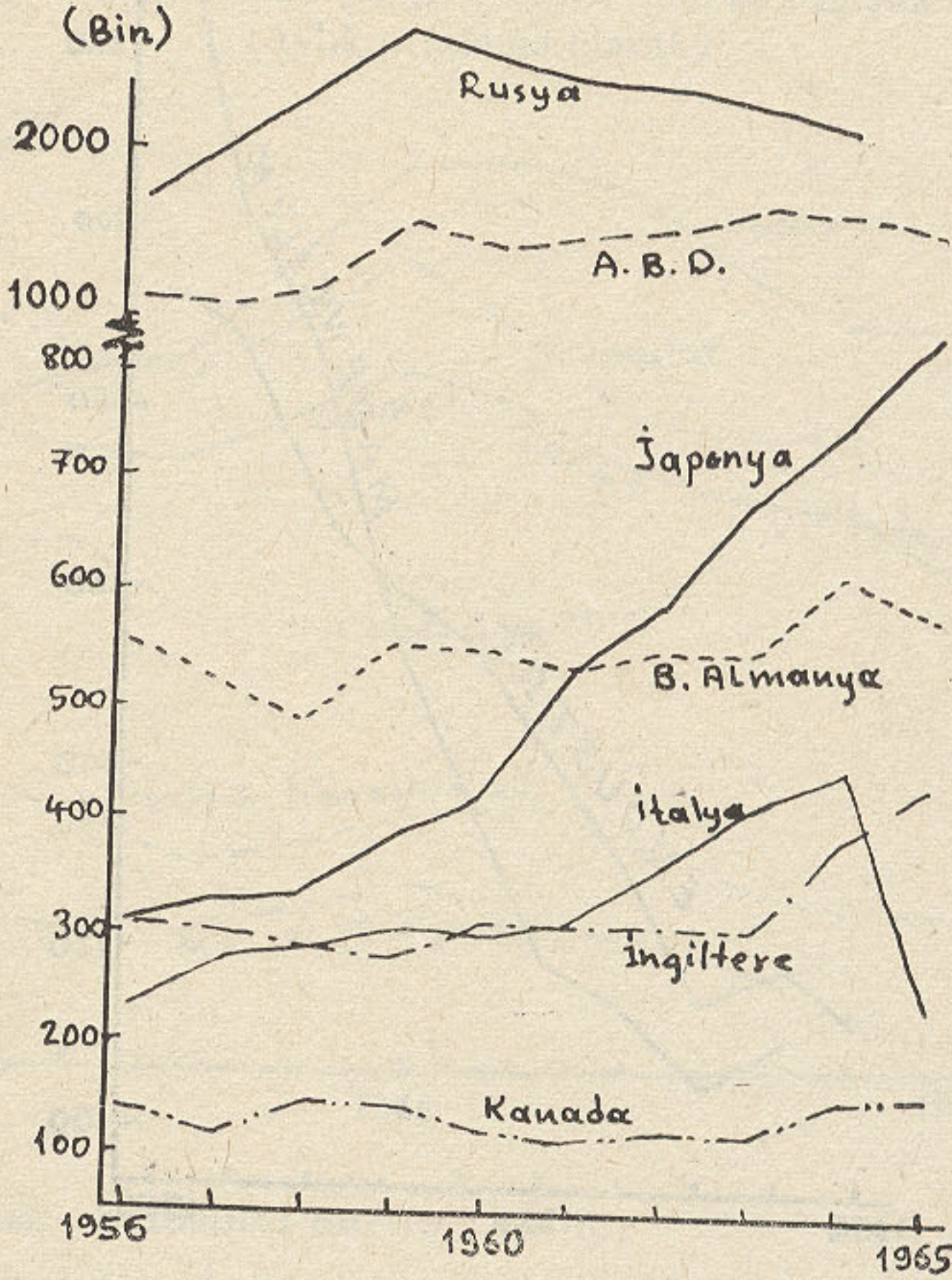
Tablonun tetkikinden genel olarak şu sonuç çıkmaktadır. Zaman içerisinde tarımda nisbi bir gerileme görülmekte buna karşı-

(5) **Statistical Handbook of Japon.. S. 21**

lık endüstri ve Ticarî faaliyetler sektöründe bir gelişme görülmektedir. Bu da Japon ekonomisinin olgun (mature) ekonomilere yaklaşmakta olduğudur. Yine tablonun incelenmesinden anlaşılacağı gibi ülkede şehirleşme ve onunla ilişkin olarak yerleşme şartlarının düzeltilmesi gayesiyle inşaat faaliyetleri de gittikçe gelişmektedir. Bu durumu aşağıdaki şekilden görmek mümkündür.

ŞEKİL : 2

Bazı ülkelerde mesken inşaatları

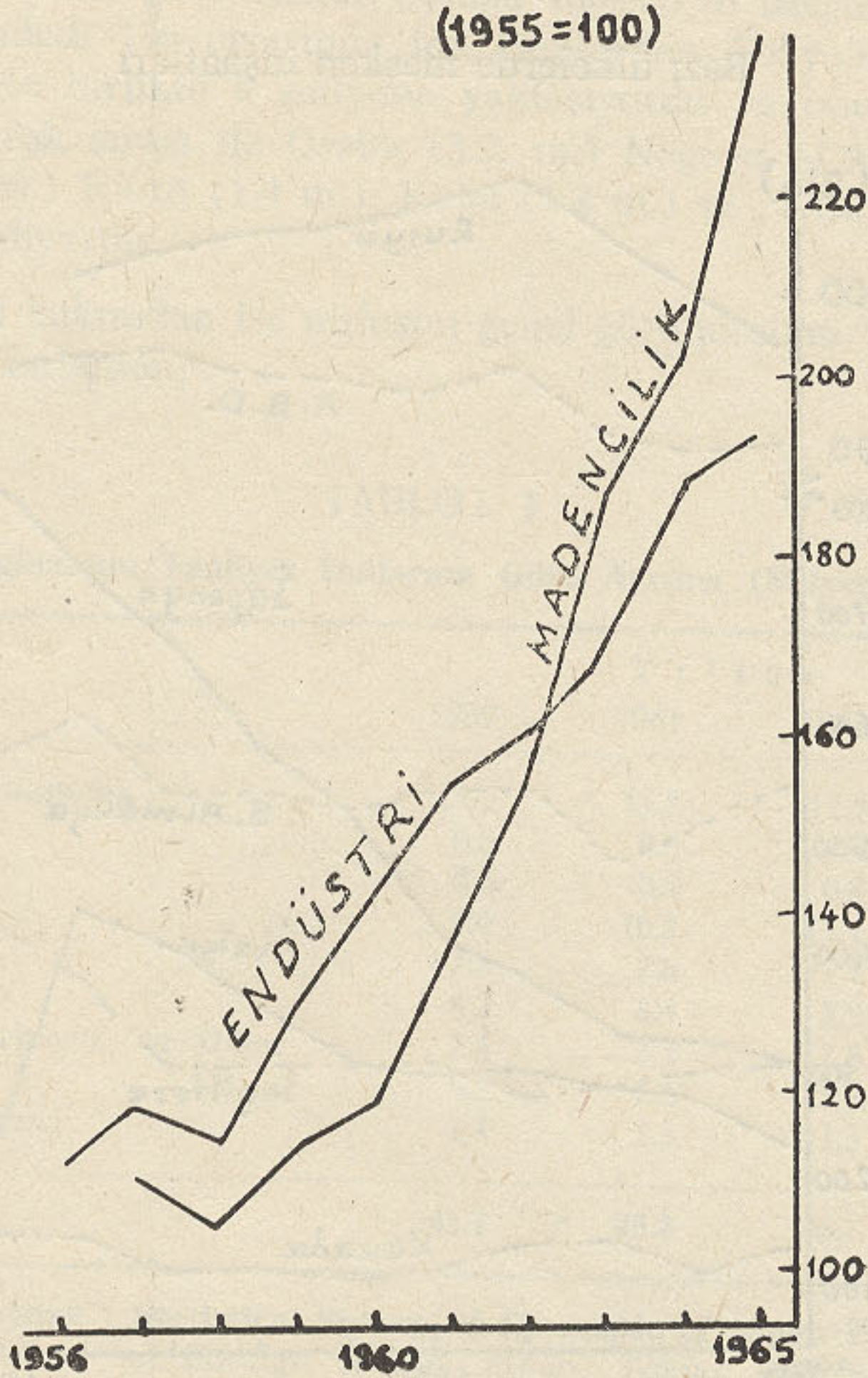
(Kaynak : Statistical Survey s. 26)

Çalışan nüfusun genel olarak bu şekilde artması yanısıra üretkenliğe (özellikle endüstri sektöründe) artışı da yine ekonomik gelişmeyle paralel yürütülmektedir. Bunun sonucu olarak çalış-

ma saatleri gittikçe azalmaktadır. Endüstri ve madencilik sektörlerindeki prodüktivite artışı ile işgücünün aylık ortalama çalışma saatlerindeki zaman içerisindeki değişimler şekil 3 ve 4 de gösterilmiştir.

ŞEKİL : 3

Endüstri ve Madencilik Sektörlerinde
Prodüktivite Artışı

(Kaynak : Statistical Survey ... s. 10)

2 — DOĞAL KAYNAKLAR :

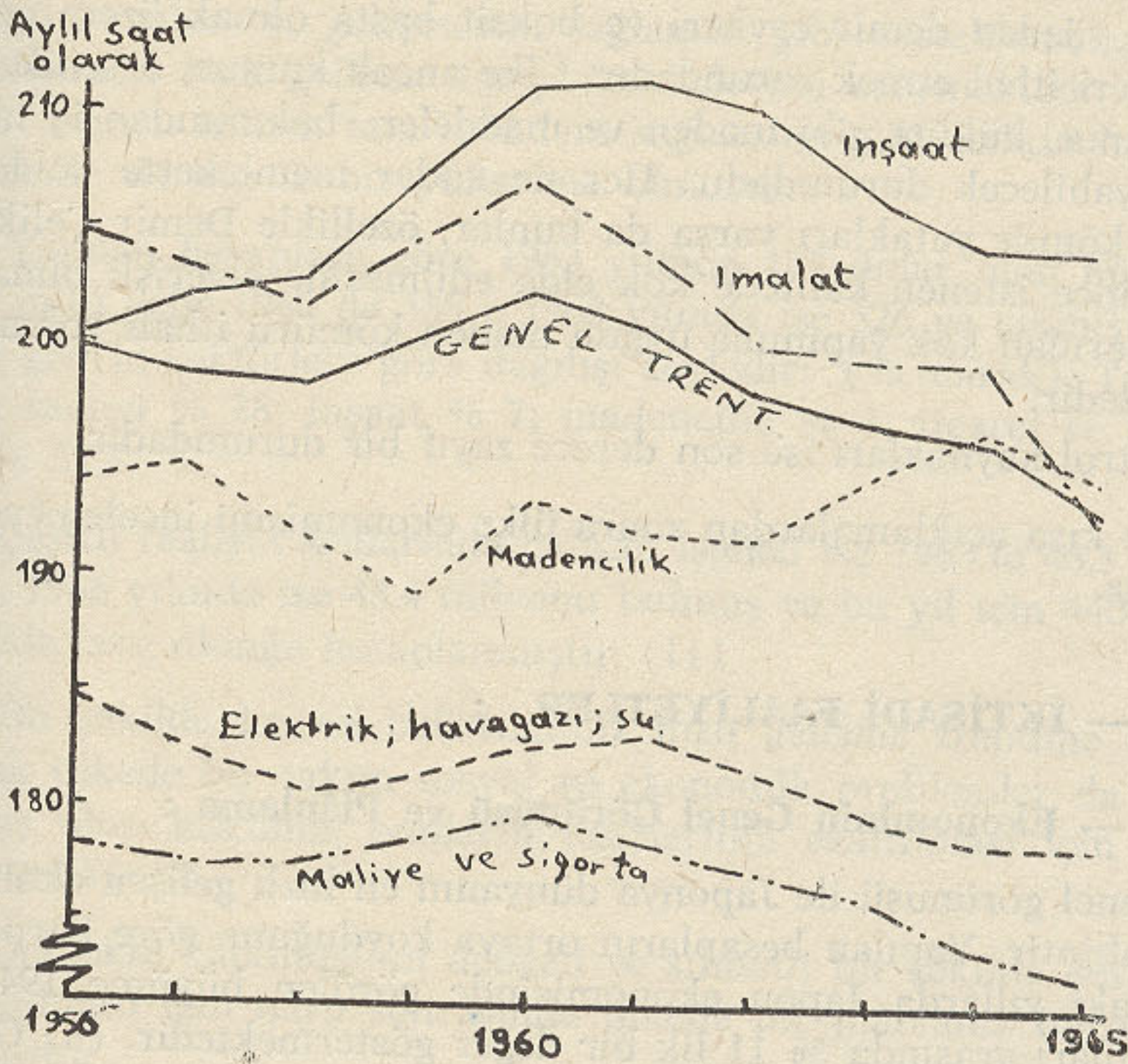
Az önce de belirttiğimiz gibi Japon adaları genellikle dağlık bir karakter göstermektedir. Gerçekten hemen hemen bütün ada-

larda, bazı ufak havzalar, dar nehir vadileri ve kıyılardaki genellikle dar bir şerit halinde bulunan ve tarıma elverişli bir durum gösteren alanlar haricinde, dağların hakim karakterde bulunduğu görülür.

Ülke arazisinde, kısa fakat hızlı akıma sahip pek çok akarsular mevcut olup, bunlar ulaşım elverişli olmamalarına rağmen hidroelektrik üretimi bakımından çok büyük bir değere sahiptirler.

ŞEKİL : 4

Çeşitli Sektörlerde Çalışma Saatlerindeki Değişmeler
(Aylık ortalama olarak)

(Kaynak : Statistical Survey ... s. 10)

Yüksek dağlar derin vadilerin başlıca karakteristiklerini meydana getirdiği adalarda her ne kadar son derece güzel manzaralar görülmekte ise de arazinin çok büyük bir kısmı, bu çok engebeli durumu dolayısıyla tarım için pek az imkân bahşeder. (6) Gerçek-

(6) R. B. Hall, *Japan: Industrial Power of Asia*, New York, 1963, s. 23

te ülkenin toplam topraklarının ancak % 16 sı tarıma elverişlidir. (7)

İklim şartları ise genellikle tarım için elverişli olup ülkenin hemen her tarafı bitkilerin yetişmesi için yeterli bir yağış alır, ve kurak sayılabilecek bir mevsim de yoktur. Japonya, kuzeyi istisna edilecek olursa, genellikle mutedil bir iklime sahiptir.

Ülkenin zengin orman serveti yanısıra, balıkçılık bakımından da yine çok avantajlı bir durumda olduğu görülmektedir.

Toprakaltı servetleri ise özellikle sanayii hammaddeleri bakımından oldukça zayıf bir durum göstermekte olup ülkenin sanayii ni besliyebilecek yetenekte değildir.

Bu yüzden demir cevheri ve boksit başta olmak üzere çeşitli madenleri ithal etmek zorundadır. Ülke ancak kurşun, arsenik, çinko, bizmut, kükürt gibi maden ve maddeler bakımından iç talebi karşılayabilecek durumdadır. Her ne kadar memlekette oldukça zengin kömür yatakları varsa da bunlar, özellikle Demir Çelik endüstrisinde istenen kalitede kok elde edilmesine elverişli olmadığı için dışarıdan kok yapımına uygun maden kömürü ithali yoluna gidilmektedir.

Petrol kaynakları ise son derece zayıf bir durumdadır.

Bu kısa açıklamalardan sonra ülke ekonomisini incelemeye geçebiliriz.

3 — İKTİSADİ FAALİYETLER :

A — Ekonominin Genel Görünüşü ve Plânlama :

Genel görünüşü ile Japonya dünyanın en hızlı gelişen ekonomisine sahiptir. Yapılan hesapların ortaya koyduğuna göre harp sonrasında Japonya ekonomisinde görülen büyüme 1947 ile 1952 yılları arasında % 11 lik bir değer göstermektedir. (8) Genellikle toparlanma devresi olarak kabul edilen bu dönemden sonra gelişme yine hızlı bir şekilde devam etmiştir.

1953 yılından 1963 yılına kadar olan devrede gayri millî istihsalde yıllık artış, 1960 fiyatları ile, % 9.9 olarak hesaplanmıştır. (9)

(7) Bugünkü Japonya, Japonya, (Tokyo) 1967, s. 11.

(8) Bugünkü Japonya, s. 35.

(9) Medium - Term Economic Plan 1964 - 1968, Economic Plânning Agency Government of Japan, 1965, s. 1.

Yine 1963 yılı için verilen rekamlara göre fert başına millî gelir 526 dolara (189.000 Yen) erişmişti.

Bu derece hızlı büyümenin gerçekleşebilmesinde rol oynayan en büyük faktörün Japon halkının yorulmak bilmiyen devamlı çaba göstermesi olduğu belirtilmektedir. Buna elverişli dış pazarlar bulunabilmesi yanısıra memlekete bol miktarda yabancı sermayenin gelmiş olması hususunu eklemek lâzımdır. (10) Ayrıca harpten sonra uzunca bir dönemde savunma giderlerine de çok az para harcanıldığını unutmamak lâzımdır. Şüphesiz, hükümet politikalarının bu gelişmenin gerçekleşmesi ve devamı konusunda en büyük etkiyi gösterdiği bir gerçektir. Ülkede bol miktarda mevcut olan yüksek-vasıflı işgücü ve büyük bir tasarruf eğiliminin yanısıra hükümetin de ihracatı, tasarruf ve yatırımları teşvik etmek, endüstrinin gelişmesini zorlaştıran engelleri ortadan kaldırmak, kilit sanayi tesislerinin kurulma ve gelişmesini sağlamak gibi desteklemeleri sonucu ekonomi hızlı gelişme temposunu devam ettirmektedir. Bu sayede hemen hemen tam istihdam sağlandığı gibi, halkın hayat seviyesinde de büyük bir yükselme olmuştur.

Yapılan hesaplara göre 1953 yılında 183 dolar olan nüfus başına millî gelir 1960 da 355 e 1963 yılında ise 526 ya çıkmıştır. Net milli gelirin sektörlere göre dağılışı şöyledir: (% olarak). Tarım % 11,5; sanayi % 28; inşaat % 7; madencilik % 1; ticaret ve hizmetler % 52,5.

Çeşitli faaliyet kollarında çalışan işgücü ise 1963'te 46.5 milyon olup, 1966 yılında ise 48.4 milyonu bulmuş ve bu yıl için 440 bin civarında işsiz olduğu hesaplanmıştır. (11)

Bu şekilde kısaca belirttiğimiz hızlı gelişme trendine paralel olarak ülkede bir takım sosyal ve ekonomik problemler de ortaya çıkmış olup hükümet bunların tesirlerinin azaltılması için gayret sarfetmektedir.

Gerçekte kalkınmanın dengeli ve sıhhatli bir şekilde devam ettirilebilmesi için harp sonrasında ülkede bir plânlama bürosu kurulmuştur.

Ancak bu örgütçe hazırlanan plânlara sayesinde kalkınmanın gerçekleşebildiğine inanmak gerekir. Nihayet 1960 yılında kabul

(10) **Medium-Term ...** s. 1.

(11) **Economic Statistics**, Economic Planning Agency, Japanese Government, April, 67, Vol: 10, No. 4, s. 22, Bu duruma göre işsizler toplam işgücünün % 1 inden azını teşkil ediyordu.

edilen 10 yıllık bir plânla 1970 yılına kadar millî gelirin iki katına çıkarılması öngörülmüştü. (26.000 milyar yen veya 72 milyar dolar). Bu plâna göre 1964 kadar ekonomik gelişme (millî gelir artışı) yılda % 9.2 oranında artacaktı. Halbuki bu rakam % 10.7 gibi bir değere erişmiş olup tahminlerin üzerine çıkmıştır.

«Olağanüstü ekonomik gelişmeye rağmen, Japonyanın toptan satış fiyatları dünyanın en istikrarlılarından biri olarak kalmıştır. Diğer taraftan, tüketici fiyatlarında önemli bir yükselme (1960 - 1964) devresi için şehir bölgelerinde ortalama yıllık (% 6.4 nisbetinde bir yükselme) meydana gelmiştir. Ziraatin ve küçük ve orta çaptaki teşebbüslerin gelişmesi de programa esas itibariyle tasarlanan kadar düzgün olmamıştır. Yüksek hızlı ekonomik gelişme, ihracattaki yükselişe göre ithalattaki daha büyük artış sebebiyle ticaret işlemlerindeki dengesizliğini arttırmıştır». (12) Bunun sonucu olarak uzun vadeli plân yeniden düzeltilmiş 1964 - 1968 mali yıllarını kapsayan Orta - Vadeli İktisadî Plân hazırlanıp kabul edilmiştir.

Bu plâna göre hükümet gerek ülkede gerekse dış alemde değişen ekonomik ve sosyal şartların gerektirdiği tedbirleri alacaktır. Ana hataları ile bu plânın amaçlarını şu şekilde özetlemek mümkündür. (13)

1 — Ekonomik ve Sosyal gelişmelerin dengeli bir şekilde devamını sağlamak. Bunun için de :

- a) Ufak işletmelerle ve tarım gibi düşük verimli sektörleri modernize etmek,
- b) İşgücünün seyyaliyetini arttırmak ve bu yolla işgücünden en iyi bir şekilde faydalanmak,
- c) İşgücünün kalitesini yükseltmek,
- d) Yaşama şartlarını daha iyi meskenler, çevresel kolaylıklar (elektrik, su, yol, parklar vb.) ile yükseltmek ve sosyal emniyeti yaygınlaştırmak.

2 — Etkili tedbirler olarak bölgesi problemlerin çözümlenmesini sağlamak. Bu tedbirlerin başlıcası son derece kesif nüfusa sahip olan şehirlerin durumunu düzeltmek, bölgesel gelir farklarını azaltmak, kömür üretim mntıklarındaki işçilerin durumunu iyileştirmek ve uzun vadeli ve bütün bölgeleri içerisine alan politikaların esaslarını tespit etmek.

(12) Bugünkü Japonya, c. 35,

(13) Medium - Term Economic Plan, s. 1-2

3 — Çeşitli sektörler için yapılacak amme yatırımları programları formüle etmek. Gerektiği durumlarda bazı özel şartları gözönüne alarak plânda gösterilen tahsislere bir miktar fleksibilitenin tanınmasının da öngörüldüğü bu maddeye göre yıllık bütçeler ülkede ve ülke dışındaki ekonomik duruma ve ülke maliyesinin şartlarına göre ayarlanarak formüle edilecektir.

Şartlar elverdiği nisbette sosyal yatırımların artırılması cihtine gidilecektir.

4 — Tarımda, ormancılık ve balıkçılıkta modernizasyona gidileceği cihetle bunun için gerekli olan büyük ölçüdeki yatırım ihtiyaçlarını ve zamanı iyice belirtmek, bu sektörlerin bünyelerini kuvvetlendirmek. Yine bu üç sektörde fiyat istikrarını sağlamak, Bu arada uzun devreli arazi geliştirilmesi amacı ile hükümet yatırımları en iyi bir şekilde yapılacaktır.

5 — İyi bir banka sisteminin tesis ve teşebbüslerin mali yapılarının geliştirilmesi için gayretler sarfedilecek ve bu bakımdan para arz ve talebinin uzun vadeli ve genel bir açıdan ele alınmasına çalışılacaktır.

Plân dönemi boyunca bu amaçların gerçekleşebilmesi için geçerli tedbirlerin alınması yoluna gidilecektir.

Bu açıklamalardan sonra ekonominin başlıca sektörlerini incelemeye geçebiliriz.

B — Tarım :

Japonya dağlık karakterde bir ülke olduğu için tarıma elverişli arazi miktarı nisbeten çok az olup toplam alanın % 16 sından biraz fazlasını teşkil etmektedir. Bu haliyle 5.401 milyon hektarlık (14) bir tarım arazisi mevcut olup yetiştirilen başlıca ürünler tablo 2 de gösterilmiştir.

TABLO : 2

Başlıca Tarımsal Ürünler (1000 ton olarak)

Ürünün Adı	Y ı l l a r			
	1935	1955	1965	1965
Pirinç	8.619 (1.953)	12.385 (1.255)	12.858 (150)	12.409 (957)
Buğday	1.322 (421)	1.468 (2.238)	1.531 (2.260)	1.287 (3.532)
Arpa	793 (4)	1.148 (681)	1.206 (30)	721 (512)
Soya	292	507	418	230

Not : Parantez içindeki rakamlar ithalatı göstermektedir.
(Kaynak : Statistical Handbook of Japan, 67, s. 30 - 34)

(14) The Statesman's Yearbook, 1967 - 68, New York, s. 1203.

Tablodan görüleceği gibi pirinç Japon tarımda hakim bir durumda bulunmaktadır. Gerçekte ekilip biçilen ürünler tarımı içerisinde gelir olarak pirincin payı % 44 civarında olup tarım arazisinin de 3.3 milyon hektarı bu ürüne tahsis edilmiştir.

Japonya'da tarımda en yeni ve ileri metodlar kullanılmasına ve birim arazi başına çoğu zaman rekor denilebilecek miktarlarda ürün elde edilmesine rağmen ülkede yetişen ürünler genellikle halkın toplam ihtiyacının % 80 ine yetecek durumdadır. (15)

Ülkenin sanayileşmesi sebebiyle tarımdan diğer sektörlere doğru bir geçiş göze çarpılmaktadır. Yapılan araştırmalara göre 1966 yılında 11.540 milyonluk bir işgücü bu alanda çalışıyordu. (Toplam işgücününün % 23 ü)

Tarımsal alanda gösterilen çabalar sonucu işgücü başına verimlilik çok artmış (1959-1963 devresinde % 37.5) olmasına rağmen diğer sektörlere göre tarımda gelirlerin nisbeten düşük olduğu anlaşılmaktadır. Toplam millî gelirin % 11,5 ğunu sağlayan bu sektörde son yıllarda yeni bir değişikliğin ortaya çıktığını görmekteyiz. Bu da çiftçinin kendi ihtiyacını karşılamak amacı ile başlıcası pirinç ve buğday olmak üzere yetiştirdiği ürünler yerine piyasaya arz edilebilecek diğer ürünleri yetiştirmeye başlamasıdır. (16) Başka bir deyimle artık çiftçiler nisbeten kapalı bir ekonomiden pazar ekonomisine geçmektedirler.

Diğer taraftan tarımsal işletmelerin genellikle ufak ölçüde görüldüğü bu ülkede ortalama olarak çiftliklerin 1 hektardan az bir toprağa sahip olduğu hesaplanmıştır. Bunun başlıca sebeplerinden birisi 1946 yılında yapılan toprpuk reformudur. Çiftliklerin ufak olması ve aynı zamanda tarımdaki gelirin düşük olması sebebiyle Japon çiftçilerininin % 80 inin tam süreli olarak tarımda çalışmadıkları ve diğer faaliyetlerden de gelirler sağladıkları anlaşılmıştır.

C — Hayvancılık ve Balıkçılık :

Japon adalarınınin takriben % 26. sı mera ve çayırlarla kaplı olduğu için genellikle hayvancılık fazla gelişmemiştir.

Bu bakımdan hayvancılık ancak ufak ölçüde yapılabilmektedir. 1956 yılında Japonya'da 1.310.000 kadarı sütü için ve 1.577.000 kadarı da çeki ve eti için beslenen 2.887.000 sığır ile 5.158.000 do-

(15) **Bugünkü Japonya**, s. 39

(16) Bu ürünlerin başlıcası patates, soya,lahana, soğan gibi sebzelerle narenciye çeşitleridir.

muz yarım milyona yakın koyun ve keçi bulunmakta idi. Tavukların sayısı ise 138 milyon kadardı. 1966 rakamlarına göre ülkede bu yıl içinde 715.000 ton et (sığır ve domuz), 3.414.000 ton süt ve 18.709 milyar yumurta üretilmişti.

Tarım sektörü gelirinin % 20 sinin hayvancılık faaliyetleri sonucu elde edildiği anlaşılmıştır.

Japonya'da balıkçılık da büyük ölçüde gelişmiştir. Gerçekte asırlar boyunca balık Japon halkının protein ihtiyacının karşılanmasından en büyük kaynak vazifesini görmüştür. Çepeçevre denizlerle çevrilmiş bulunan Japon adaları gerçekte balıkçılık bakımından son derece avantajlı bir durumda bulunmaktadırlar.

Modern bir balıkçı filosuna sahip bulunan Japonya'da balıkçılık faaliyetlerini üç grupta toplamak mümkündür.

A) Kıyı Balıkçılığı: Bu tip balıkçılıkta genellikle sığ sular da ve kıyılarda ağlar vasıtasıyla yapılan avlanmalar anlaşılır. Yarım milyona yakın bir işgücünün bulunduğu bu alanda yapılan üretim değer olarak toplam su ürünleri üretiminin % 40 ına erişmektedir. Yine bu tip balıkçılıkta karides ve diğer bazı cins deniz ürünleri suni olarak yetiştirilmekte (sığ deniz kültür metodu) ve büyüdükten sonra pazarlanmaktadırlar.

B) Kara Suları Balıkçılığı: Bu tip balıkçılık yakın denizlerde 10 - 100 ton arasında değişen tekneler kullanılarak yapılmaktadır. Bu çeşit balıkçılıktan sağlanan gelir toplam su ürünlerinin % 25 i civarındadır.

C) Açık Deniz Balık Avcılığı: Bu tip balıkçılıkta büyük tekneler kullanılmakta ve çok uzak bölgelerde (Antartik Okyanusu, Kuzey Pasifik, Afrika Kıtası açıklarında) balıkçılık ve balina avı yapılmaktadır.

Japonya'da ayrıca içsular da bir miktar balık tutulduğu gibi elverişli yerlerde yine balık yetiştirilmektedir: (Akua kültür).

1965 yılı için verilen rakamlara göre tutulan balıkların toplamı 7 milyon tona yakın olup bu durumda Japonya Peru'dan sonra, dünyada ikinci gelmektedir. (1965 - 1966 yılında 21.429 balina yakalanmış olup bunlardan 85.226 ton baline yağı elde edilmiştir).

D — Ormancılık :

Baş tarafta da belirtildiği gibi ülkenin % 70 ine yakın bir kısmı ormanlarla kaplıdır. Ormanların % 40 ı iğne yapraklı ağaçlardan meydana gelmiştir.

Japonya'da ormanların % 58 i özel mülkiyete ait olup % 42 i ise devletin mülkiyetindedir. Japonya tomruk üretiminde dünyada dördüncü gelmesine rağmen bir miktar keresteyi ithal etmek durumundadır.

Aşağıdaki tabloda yıllar itibariyle orman ürünleri üretimi gösterilmiştir.

TABLO : 3

Başlıca Orman Ürünleri İstihsalı (milyon m³ olarak)

Yıllar	Kereste	Odun Kömürü	Yakacak Odun
1955	62.7 (64.0)	2.1	7.5
1960	63.8 (96.6)	1.5	6.0
1965	56.6 (75.2)	0.5	3.0

Not : Parantez içersindeki rakamlar, ithalatla birlikte olarak, tüketimi göstermektedir.

(Kaynak : **Statistical Handbook of Japan**. 67, s. 35, Yakacak odun «bundle» olarak verilmiş olup bir bundle 25 dm³ civarında olduğu için son sütun tarafımızdan, yaklaşık olarak, hesaplanmıştır. Tabloya ayrıca bambu üretimi dahil edilmemiştir.)

E — Madencilik ve Enerji :

Japonyanın maden serveti bakımından fakir bir durumda olduğunu belirtmiştik. Ülkede son rakamlara göre madencilik sektöründe 360.000 kişi çalışmakta olup istihsal edilen başlıca madenler tablo 4 de gösterilmiştir.

TABLO : 4

Başlıca Madenlerin Bazı Yıllara Göre Üretimi (1000 ton)

	1946	1955	1965	1965 yılı ithalatı
Demir Cevheri	287	855	1.360	39.000
Bakır	16.6	73.0	107	
Kükürt	22	1.371	1.771(1964 yılı)	
Çinko (cevher)	21.3	108.7	220	
Petrol	192	314	670	98.728 (1966)
Tabii Gaz	35.6	155.5	1.776	
Maden Kömürü	20.368	42.423	49.535	19.509 (Kok kömürü)
Linyit	2.357	1.368	576	
Elektrik (Milyar Kwh)	65.193 (48.547)	179.592 (68.957)	28.648 (25.763)	

Not : Parantez içindeki rakamlar hidroelektrik kwh. leridir.)

(Kaynak : J. Beaujeu - Garnier; A. Gamblin; A. Delobez, **Images Economique du Monde 1966**; Paris, 1966, s. 169)

Tablonun tetkikinden görüleceği üzere ülkenin ürettiği demir cevheri çok az bir değer ifade etmekte buna karşılık büyük ölçüde ithalat yoluna gidilmektedir. Demir cevheri yanısıra (1966 yılında) 3,4 milyon ton hurda demir de ithal edilmiş ve ülkede üretilen kömürlerin kalitesi kok yapımına elverişli olmadığı için demir-çelik sanayiinin ihtiyacı sebebiyle büyük ölçüde, kok yapımına elverişli kömür ithal edilmektedir.

Elektrik enerjisi üretiminde ise hızlı talep artışı sebebiyle yeni yeni santraller kurulmakta bu sebeple yakın yıllara kadar toplam üretiminin % 90'ından fazlasını hidroelektrik teşkil ederken bugün durum çok değişmiş bulunmaktadır. Ayrıca atom enerjisinden de faydalanılarak elektrik üretimi yoluna gidilmektedir. 1965 yılında servise giren 166 MV. gücünde bir reaktörün ürettiği elektrik Tokyo ve civarına verilmekte olup projeler gerçekleştiğinde 1980 yılında ülkede 7-9.5 milyar Kwh. lik elektriğin atom gücünden yararlanarak üretilebileceği anlaşılmaktadır.

Japonya'da çok geniş bir elektrik dağıtım şebekesi mevcuttur ve ülkedeki evlerin yüzde 99.7 sinde elektrik mevcuttur. Bu haliyle Japonya dünyanın en kesif ev elektrifikasyonunu sağlamış bulunmaktadır. Ülkede kullanılan toplam enerjinin maden eşdeğeri olarak miktarı aşağıda gösterilmiştir :

Toplam Enerji Arzı

(milyon ton taş kömürü eşdeğeri olarak)

1955	1960	1962	1964	1966
83	140	170	219	270

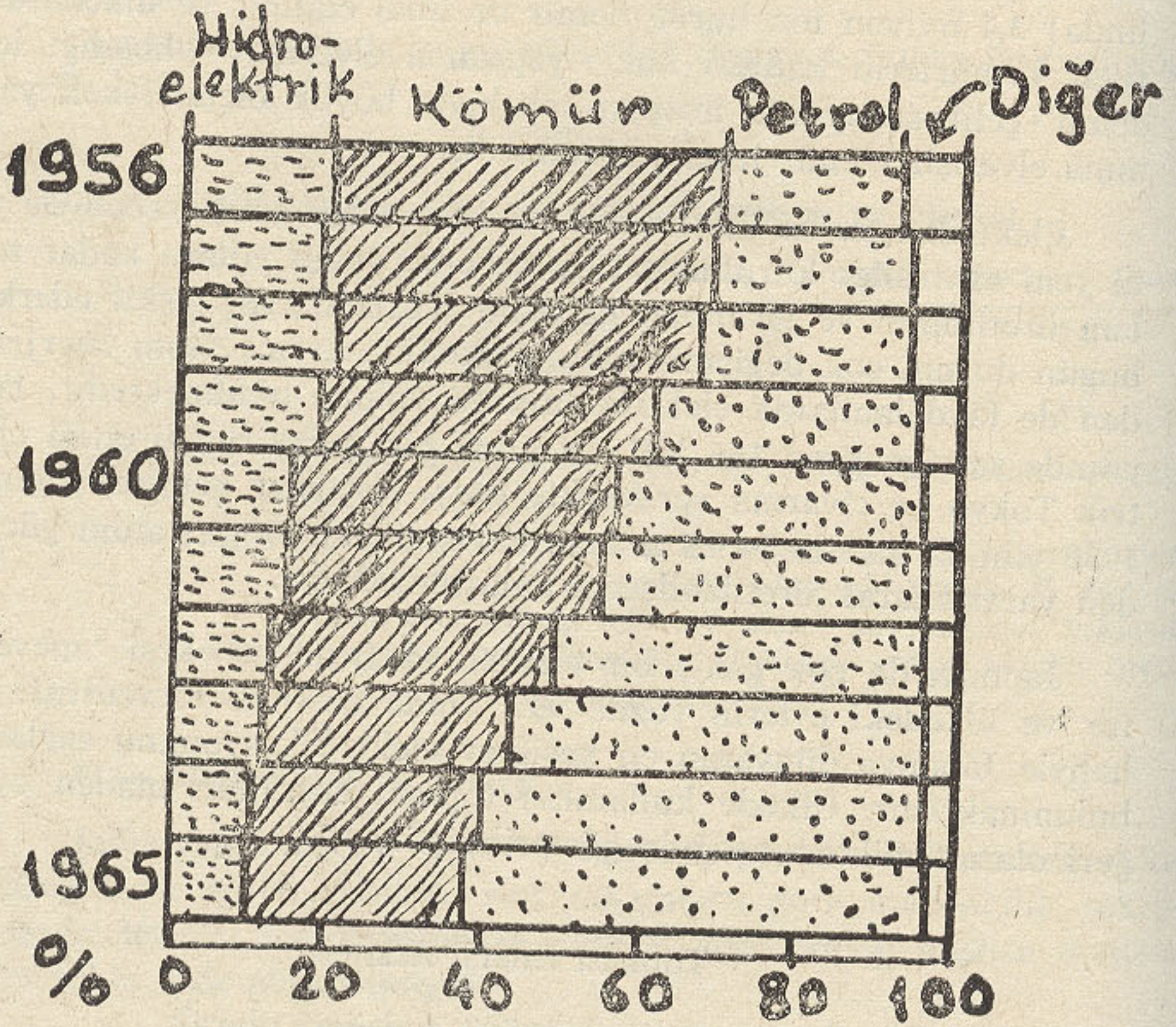
(Kaynak : **Statistical Handbook of Japan** s. 44)

F — Endüstri :

Japonya bugün A. B. D. ve Rusya'dan sonra dünyanın üçüncü sanayi ülkesidir. Japon sanayiinin oldukça eski bir geçmişi de vardır. Gerçekten geleneksel zanaatlar Japonya'da bu ülkenin sanayileşmeye geçmesinden önce son derece ileri bir durumda idi. Örneğin 1850 yıllarında bu alanda imal edilen çeşitli dokumalar ve porselenlerin sınaî devrimden önce Avrupa'da imal edilenler kalitesinde ve hatta daha da üstün olduğu bilinmektedir.

ŞEKİL : 5

Kullanılan Enerjinin Kaynaklara Göre Kompozisyonu

(Kaynak : Statistical Handbook s. 44'deki şekilden raydalanılmıştır.)

Bu bakımdan 1870 yıllarında Japonya sanayileşme hamlesine başlarken bu alanda ülkede sağlam bir şekilde kökleşmiş ve gelişmiş bulunan atölye tipi sanayiinin varlığı en büyük temel vazifesi görmüştür. (17)

Ülkenin sanayileşme çabalarında başlangıçta devletin çok büyük bir rol oynadığını görüyoruz. Ülkenin sanayileşmesi ve bu alanda ileri doğru hızlı bir hamle yapabilmesi için devlet müteşebbisin ve bankacının yapacağı işleri üzerine almış sanayileşmede liderliği ele almıştır. (18)

(17) E. W. Miller, A Geography of Manufacturing New Jersey, 1962, s. 230.

(18) R. C. Estall, R. O. Buchanan, Industrial Activity and Economic Geography. III basım, London, 1963, s. 128.

Sanayileşmenin ilk yıllarında Japon hükümeti pek çok fabrikalar kurmuştu. Vakti geldiğinde bu fabrikalar müteşebbislere satıldı. Meji devrinde (1867-1912) 1870 yıllarından başlayarak hükümetlerin sınaî araştırma işlerini organize ettiklerini de görüyoruz. Sanayileşmede eğitimin büyük payını göz önüne alan Japon hükümeti 1903 yılında 240 adet yüksek veya orta seviyede teknik okul açmıştı. Bu öğretim müesseselerine ilâveten sanayi, ticaret, balıkçılık ve tarım alanında çalışan işgücünün gerekli basit bilgileri öğrenebilmeleri için 1000 kadar kısa süreli elemanter «gelişme okulları açılmıştı» (19) Diğer taraftan uzun vadeli sınaî krediler, ticaret bankalarının talebi karşılayabilecek seviyeye gelebilmelerine kadar, hükümete bağlı müesseseler tarafından verilmişti. Örneğin 1935 yıllarında ticaret bankaları bu şekildeki uzun vadeli kredilerin % 90'ından fazlasını sağlıyordu. II. Dünya savaşından sonraki ilk yıllarda da uzun vadeli kredilerin karşılanması işinde yine en büyük kaynağı hükümet sağlıyordu. (20)

Yine harbi takip eden yıllarda hükümet çeşitli temel endüstri sektörlerini canlandırabilmek için bu sektörlerle hibe şeklinde mali yardımlar da yapmıştı.

Özetle söylemek gerekirse Japonya'nın sanayileşmesi ancak devletçilik yoluyla olmuş, devlet bu alanda çeşitli faaliyetlere girişmiş ve müteşebbislerin yetiştiğini görünce bu işi onlara devretmiştir. Bununla birlikte devlet sanayi hayatını daima sıkı bir şekilde kontrol etmiş ve gerektiğinde müdahaleden kaçınmamıştır.

Bugünkü görünümü ile Japon endüstrisinin başlıca karakteristiklerini şu şekilde özetlemek mümkündür.

a) Ülke ekonomisinin en önemli sektörü durumdadır. Gerçekte 1965 için verilen bilgilere bakılırsa 24.646 milyar yen civarında olan millî gelirin %28'i bu sektörde yaratılmakta ve 11.570.000 kişilik bir işgücü ile yine sayı bakımından diğer sektörlerin başında gelmektedir.

Sanayiın diğer bir önemi ülkenin ithalatının karşılanmasında en büyük ağırlığı taşımaktadır. Genellikle ülkenin başta gıda maddeleri ve hammaddeleri olmak üzere çeşitli ihtiyaç maddelerini alabilmesi için en büyük dış ticaret gelirini Japon sanayii sağlamaktadır.

(19) E. W. Miller, a. g. e. s. 225

(20) E. W. Miller, a. g. e. s. 226,

b) Sanayiın, özellikle ağır sanayiın gerektirdiği hammaddelerin büyük bir kısmının ithal edilmesi zarureti vardır. Japonya'nın geçen asrın sonundan II. Dünya Savaşına kadar yayılma politikasında, özellikle sanayi hammaddeleri kaynakları ele geçirmek hususu çok önemli bir rol oynamıştır.

Bu bakımdan sanayiın gelişmesinde dış ticari ilişkilerin hayati derecede büyük önemi olduğu bir gerçektir.

c) Japonya sanayiinde yeterli seviyede bir işgücü mevcuttur.

d) Sanayide genellikle emeğin yoğun olduğu (labor intensive) ufak veya orta büyüklükteki tesislerden kesif sermayeye (capital intensive) ihtiyaç gösteren tesis ve fabrikalara doğru hızlı bir gidiş vardır. (Hafif sanayiden ağır sanayide geçiş). Bu şekilde emekten tasarruf sağlandığı gibi prodüktivitede de büyük artışlar sağlanmaktadır.

Bu açıklamalardan sonra başlıca endüstri dallarını görelim.(21)

1 — Demir - Çelik Sanayi :

Japon demir - çelik sanayii A. B. D. ve Rusyadan sonra üretim bakımından üçüncü gelmektedir. Genellikle demir cevheri ve kok kömürünün büyük ölçüde ithali sayesinde gelişen bu sanayii 1966 yılında 47.8 milyon tonla dünya üretiminin onda birine eşit bir üretim yapmıştır. Diğer büyük üretici ülkelerle yapılan bir karşılaştırma aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

TABLO : 5

Büyük Demir - Çelik Üreticisi Ülkeler (milyon ton olarak)

Ülke	1929	1955	1965	1966
A. B. D.	57,3	106,2	119,0	
Rusya	5,0	45,3	91,0	
Japonya	2,3	9,4	41,2	47,8
İngiltere	9,8	20,1	27,4	
B. Almanya	16,2	21,3	36,8	

(Kaynak : *Images Economique du Monde 1966...* s. 63.)

- (21) Bu bilgiler çoğunlukla aşağıdaki kaynaklardan derlenmiştir.
 1 — J. W Alexander : *Economic Geography*; IV. Basım, New Jersey, 1964, s. 459-460.
 2 — E. W. Miller, *A. Geography of Manufacturing*, s. 230-238 .
 3 — R. B. Hall, *Japan, Industrial Power of Asia* s. 54-81.
 4 — E. Tümertekin, *Sanayi Coğrafyası*, II. Basım, İstanbul 1960 s. 139-147.

Demir - Çelik üretiminde önemli olan husus da özel vasıflı çelik imalatında görülen gelişmedir. Özellikle pek çok alanlarda kullanılan paslanmaz çelik imalatı 1951 yılında 6.427 tondan 1960 yılına 176.752 tona çıkmıştır.

Japon demir - çelik sanayii genellikle büyük işletmeler halinde teşkilatlanmıştır. İmalatın bir kısmı doğrudan doğruya harice satıldığı gibi, büyük bir kısmı da dahildeki çeşitli sanayi kolları tarafından satın alınmakta ve kullanılmaktadır.

2 — Makina ve Mekanik Aletler Sanayi :

Bu alanda Japonya Doğunun en ileri ve en büyük ülkesi durumundadır. Her ne kadar II. Dünya harbi sırasında bu sanayi kolu büyük ölçüde tahribata uğramışsa da harp sonunda girişilen teşebbüsler sonucu bugünkü durumu ile batı ülkelerindeki teknik standartlara sahip bulunmaktadır.

Halen Japonya çeşitli mekanik aletlerden dev tankerlere kadar çok yaygın bir imalat faaliyetinde bulunmakta bu da ancak makina ve mekanik aletler endüstrileri sayesinde olmaktadır. Bu sanayii özellikle son 10 - 15 yıl içerisinde büyük bir gelişme göstermiş olup bunda satın alınan patentlerin de çok büyük bir rolü olmuştur. Bununla beraber Japonya bu çeşit makina ve mekanik aletleri yeni yeni, dış pazarlara satabilecek duruma gelmiştir. Hatta bu cihazların bazı tiplerini ithal bile etmektedir.

3 — Elektrikli Aletler Sanayii :

Bu sanayi çok hızlı gelişmekte olup ihracatta da gittikçe artan bir paya sahiptir. Başta elektrik Jeneratörleri olmak şartıyla çeşitli elektrik cihazlarının dış piyasalarda tutunduğunda görmekteyiz. (1965 yılında 835 milyon dolarlık bir ihracat yapılmıştır.)

4 — Elektronik Cihazlar Sanayii :

Japon endüstrisinde en hızlı gelişme gösteren elektronik cihazlar imalat sektörü bugün büyük ölçüde ihracata imkân verecek bir seviyededir. İmal edilen mamullerin başında Televizyon, transistör, transistörlü radyo, teyp ve elektrikli hesap makineleri gelmektedir. 1965 yılında 4,06 milyon televizyon, 98 bin renkli televizyon, 23 milyon kadar (çoğu transistörlü) radyo imal edilmiştir. Yine aynı yılda bu çeşit mamullerin ihracından 612 milyon dolarlık bir gelir elde edilmiştir.

Şüphesiz bu imalat sanayiinin dahilinde de büyük bir pazarı mevcut olup, 1966 yılında yapılan araştırmalara göre, her 100 Japon

meskeninden 94.4 ünde televizyon, 75.5 inde çamaşır makinesi ve 61.6 sında da buzdolabı bulunmakta idi.

5 — Ulaşım vasıtaları Sanayileri :

a) Gemi yapım sanayii :

Japonya gemi inşaatında dünya lideri durumundadır. En ileri teknolojiye göre teçhiz edilmiş modern tersanelerde yapılan gemiler, özellikle tankerler, Japonya'nın en önemli ihraç mallarındandır. 230.000 D. W.ton'a kadar gemileri inşa edebilecek kapasitede olan tersanelerde 1965 yılında, toplam dünya tonajının % 43.9 unu teşkil eden. 5.363.000 DW tonluk gemi denize indirilmiştir. Bunun 2.831.000 tonu ihraç edilmiştir.

Tanker yapımında son derece ihtisaslaşmış olan Japon tersaneleri yeni yapılan gemilerin otomatik bir şekilde kontrolüne da imkân verecek yeni plânları uygulamaktadırlar. Örneğin 1966 yılı sonunda denize indirilen İdemitsu Maru 210.000 DW tonluk bir gemi olmasına rağmen sadece 32 kişilik bir mürettebata ihtiyaç göstermektedir.

Bir karşılaştırma yapılabilinmesi için aşağıdaki tabloda başlıca gemi inşaatçısı ülkeler gösterilmiştir.

TABLO : 6

Başlıca Ülkelerde Gemi İnşaatı (1000 Gros ton olarak)

Ülkeler	1929	1946	1955	1965
Japonya	164		829	5.363
İngiltere	1.520	1.121	1.043	1.087
B. Almanya	249		929	980
A. B. D.	112	50	276	268
İsveç	107	147	526	1.244

(Kaynak : *Images Economique...* s. 91.)

Japon gemi sanayiinin geleceği ihracat imkânları ile sıkı sıkıya ilgilidir (22) ve bu sanayi dalı geniş ölçüde, devlet tarafından sübvansiyone edilmektedir. (23)

(22) A. C. Hardy, E. Tyrrell, *Shipbuilding Background to A Great Industry*, London, s. 103.

(23) *Gemi Mecmuası*; Mart 1968, sayı 31, s. 61.

b — *Otomobil Sanayii :*

Çok hızla gelişen bir sanayi kolu olup büyük ölçüde ihracat da yapılmaktadır. 1966 yılında 2.28 milyon otomobil ve kamyon yapımı ile A. B. D. ve Batı Almanyadan sonra dünyadan üçüncü duruma erişilmiştir. İhraç edilen otomobillerin yanısıra bazı ülkelere monte edilecek şekilde otomobiller de satılmaktadır.

Ayrıca Japonya çok sayıda motosiklet de imal etmekte ve büyük kısmını harice satmaktadır.

c — *Demiryolu Ulaşım Vasıtaları Sanayi :*

Bu sanayi dalı da yine çok gelişmiş bir durum göstermektedir. Genellikle «Japonyanın demiryolları vasıtaları sanayiinin teknik standartları dünyanın en yüksekleri arasında sayılmaktadır.» (24)

İmal edilen vasıtaların en büyük alıcıları Arjantin, Birleşik Arap Cumhuriyeti ve Rusya'dır.

Bu sanayii dalında 1965 yılında 261 elektrikli lokomotif, 168 dizel lokomotifi, 2.373 yolcu ve 11.799 yük vagonu imal edilmiştir.

d — *Uçak Sanayii :*

Japon uçak sanayii II. Dünya Savaşı sırasında çok gelişmiş fakat harbin sonuna doğru ağır şekilde tahrip edilmişti. Gerçekten harp süresince 24.000 uçak imal edilmişti.

Harp sonrasında Amerikalılar tarafından sıkı bir şekilde kontrol edilen bu sanayi son yıllarda kontrollerin hafiflemesi sebebiyle gelişmekte ve üretimini arttırmaktadır. Halen 60 kişilik kısa menzilli uçaklar yanısıra ufak tipte uçak yapımında gelişmeler görülmektedir.

6 — *Kimya Sanayii :*

Ülkede hızla gelişen kimya sanayii yarattığı kıymet bakımından dokuma ve demir-çelik sanayilerinden sonra üçüncü gelmektedir. Halen 9 adet petro-kimya entegre tesisi mevcuttur ve 1965 yılında 2,49 milyon ton amonyum sülfat, 1,55 milyon ton kalsiyum süperfosfat, 5,66 milyon ton sülfürik asit ve 1,34 milyon ton sud kostik üretilmiştir. (25). Bunlara ilâve olarak, gelişen petro-kimya sana-

(24) *Bugünkü Japonya*, s. 52.

(25) *Statesman's Yearbook*, 1967-68, s. 1204.

yiinde de çeşitli sentetik maddeler üretilmiştir, ayrıca 7,29 milyon ton kâğıt ve 5,16 milyon kâğıt kamuru imal edilmiştir.

7 — Dokuma Sanayii :

Dokuma sanayii ise uzun bir geçmişi olan ve çok gelişmiş bir faaliyet koludur.

Ülkede 1965 yılında 549.321 ton pamuk ipliği imal edilmiş olup pamuklu dokumaların miktarı ise 3 milyar m² den fazla idi ve aynı yılda 155.187 ton iplik ve 304.9 milyon m² yünlü kumaş imal edilmiştir. Dokuma sanayiinin hammaddelerinin hemen hemen tamamına yakın bir kısmını dışardan getiren Japonya ülkede üretilen ipekli dokumalar yanısıra, çeşitli suni lifler ve dokumalar da imal etmektedir.

8 — Hassas Aletler Sanayii :

Bunların başlıcası optik aletler (kamera, fotoğraf makinası, dürbün) elektronik mikroskoplar ve çeşitli zaman ölçme aletleri olup halen Japonya bu alanda dünyada lider durumdadır.

Bu şekilde Japon sanayiinin başlıca dallarını görmüş bulunuyoruz.

G — Ulaşım ve Ticaret :

Japonya gelişmiş bir ulaşım sistemine sahip olup özellikle dış dünya ile ticari ilişkileri sebebiyle büyük ve modern bir deniz ticaret filosuna sahiptir.

1965 yılı için verilen rakamlara göre 3,8 milyonu tanker olarak 12 milyon tonilatoluk bir ticaret filosu vardır. (26)

Ülkede 2,5 milyonu kamyon ve otobüs, 2 milyon kadarı otomobil olmak üzere 4,5 milyon civarında vasıta mevcut olup kara yollarının toplam uzunluğu 150.000 km. yi bulmaktadır.

Standart genişliğe göre daha dar olarak inşa edilmiş Japon demiryollarının uzunluğu ise 28.000 km kadar olup bunun üçte biri elektrifiye edilmiştir. (Japonya'da demiryollarının üçte biri özel teşebbüsün mülkiyetindedir.) Demiryollarında 1965 yılında 15.8 milyon yolcu, 252,0 milyon ton eşya taşınmıştır.

(26) *Images Economique ...* s. 91. (*Statistical Review of the World Oil Industry, 1965, London 1966, s. 15* deki bilgilere göre 1965 sonunda Japon tanker filosu 6.5 milyon ton idi.)

Japonya coğrafi bakımdan dünya havayollarının bir kavşağı durumundadır. Halen içerdeki yoğun hava trafiğine ilâveten New York, Honolulu, San Fransisko, Bangkok, Moskova ve Londra'ya muntazam seferler yapılmaktadır.

Dış Ticaret :

Japonya için dış ticaret son derece büyük bir öneme sahiptir. Artmakta olan nüfusu, sınırlı tabii kaynakları ve arazisi ile Japonya ekonomik hayatını ayakta tutabilmek için denizaşırı ticarete güvenmektedir. Dış ticarete bağlılık son harpten beri daha da artmıştır. Diğer faktörler yanısıra nüfus artışının da bunda büyük etkisi olmuştur.

Ayrıca gelir artışı sebebiyle de yine dış ticarete özellikle ithalatta artışlar görülmektedir. Aşağıda tabloda Japonya'nın ithalat ve ihracatı gösterilmiştir.

TABLO : 7

Japonya'nın Bazı Yıllara Göre Dış Ticareti

(Milyon dolar olarak)

	1946	1955	1964	1965
İthalat	306	2471	7938	8168
İhracat	103	2011	6673	8462

(Kaynak : *Images Economique du Monde*, 1966, s. 169)

İthalat ve ihracatın kompozisyonu ise kabaca şöyledir (27) :

İthalat : Gıda Maddeleri % 27, hammaddeler % 55, imal edilmiş mallar % 9, makinalar % 8.

İhracat : Gıda Maddeler % 8, hammaddeler % 6, imal edilmiş mallar % 72, makinalar % 14.

Japonya'nın dış ticaretinde en büyük paya sahip olan ülke ABD. dir.

Bu çeşit görünen kalemler yanısıra Japonya'nın turizmden de yüksek gelirler elde ettiği anlaşılmaktadır. 1964 için verilen rakamlara göre ülkeye 352.800 yabancı gelmiş ve 78 milyon dolarlık bir harcama yapmışlardır. (28).

(27) J. Alexander, a.g.e., s. 503 - 504

(28) *Statesman's, Yearbook*, s. 1204.